

קבר לתיעוד

מאת כתבנו בעזה

סיקור של המתרחש בעיר עזה הופיע בעיתונות העברית שחודשה אחרי הכיבוש הבריטי במלחמת העולם הראשונה. עזה נפגעה יותר מערים אחרות בקרבות. אפשר לומר שהעיר נחרבה חלקית וגם שיקומה ארך זמן רב. הסיקור נעשה תחילה על ידי המערכת, אך בהמשך פורסמו דיווחים של כתבים יהודים מקומיים. הדיווחים הראשונים בעיתון הארץ, פרי עטו של א"ר, עסקו במצב היהודים בעזה בתקופת מאורעות תר"פ-תרפ"א.

בלילה התפשטה שמועה, כי באה טלגרמה מהממשלה מירושלים האוסרת לסדר הפגנות אך משיצאו היהודים ביום השבת בצהרים אל הרחוב מצאו את החנויות סגורות והתישבים (בושים בניד) חג מטילים ברחובות קבוצות קבוצות. תהלוכות בעיר לא נסתדרו. המון נאסף בשוק וניאם אחד נאם לפניהם, שהארץ היא קדושה לנוצרים ולמושלמים וצריכה להיות להם, שצריך להתנגד ליהודים ולא לתת להם להתישב פה בכמות גדולה. אח"כ הלכו אל משרד המושל הצבאי להגיש לפניו דרישות כאלה בכתב. אך הוא לא קבל אותם, באשרו שדברים כאלה אינם שייכים לו, כי אם לוועידת השלום בפריז. תשובה זו הכעיסה את עורכי ההפגנה והם גמרו לסדר הפגנה חדשה למחרת היום, לפניו את החנויות ולהדש את דרישותיהם לפני המושל הצבאי. אך הדבר לא נתמש וביום המחרת שבו חיי הרחוב למהלכם הרגיל.

אף על פי שההפגנה לא הצליחה, נעשה בינתיים [מצב היהודים בעיר בלתי נעים. הערבים כמיסים שיפיעו בעד עבודת הטחנה היהודית. יש מהם] גם האמרים בפשטות: צריך לשחוט את כל היהודים, ואם כי אין לתת ערך לדברים כאלה, אך בינתיים סובלים הילדים הקטנים. אלה אינם יכולים לעבור את הרחוב כבלי שיפגעו בהם ולרוי הערבים. סקוים, שום זה יעבור.

א. ר.

עזה

בכל העיר עזה נמצאת עתה רק משפחה עברית אחת, משפחת בעל הטחנה. הטחנה נוסדה אחרי כבוש הארץ ע"י האנגלים, ומשפחת בעל הטחנה השתקעה פה בקיץ שעבר. אמרו לפתוח פה בחורף סניף של האם"ק. כמו שהיה לפני המלחמה, וגם יהודים פרטים התכוננו לבוא הנה, סוחרים, בעלי מלאכה, אך במשך החורף הזה לא נעשה כלום ומשפחת בעל הטחנה נשארה יחידה בעיר הערבית. עד הזמן האחרון אי אפשר היה להרגיש בעיר שום שטנה נגד היהודים. דברו על אודות אלפי היהודים העתידים לבוא להתישב בעזה ובסביבותיה וחכו להם. בעלי הנכסים תארו להם איך ימכרו ביוקר את הקרקעות ליהודים ובעלי המלאכה קוו לעבוד אצל היהודים בשכר טוב.

אך בימים אלה נשתנה הרוח. החליטו לעשות ביום השבת כ"ג אדר הפגנה לפי דוגמת ירושלים (נסו, ימים אחרים לפני זה התחילו לעשות תעמולה נגד היהודים ומיד אפשר היה להרגיש שגני ביחס אל היהודים הנמצאים בעיר. ביום הששי כ"ב אדר נדע, שהמושל הצבאי נתן רשיון לסדר ביום המחרת הפגנה עם תכנית זו: בצהרים יסגרו את כל החנויות ויתאספו במסגד ומשם יצאו בתהלוכה בעיר ויבאו עד משרד המושל הצבאי להגיש לפניו דרישות בכתב. היהודים החליטו לא לצאת החוצה כל זמן ההפגנה.

הארץ, ד' בניסן תר"פ, 23.3.1920, עמ' 3

עזה

בכל העיר עזה נמצאת עתה רק משפחה עברית אחת, משפחת בעל הטחנה. הטחנה נוסדה אחרי כבוש הארץ ע"י האנגלים, ומשפחת בעל הטחנה השתקעה פה בקיץ שעבר. אמרו לפתוח פה בחורף סניף של האפ"ק [בנק אנגלו-פלשתינה], כמו שהיה לפני המלחמה, וגם יהודים פרטים התכוננו לבוא הנה, סוחרים, בעלי מלאכה, אך במשך החורף הזה לא נעשה כלום ומשפחת בעל הטחנה נשארה יחידה בעיר הערבית. עד הזמן האחרון אי אפשר היה להרגיש בעיר שום שטנה נגד היהודים. דברו על אודות אלפי היהודים העתידיים לבוא להתישב בעזה ובסביבותיה וחכו להם. בעלי הנכסים תארו להם איך ימכרו ביוקר את הקרקעות ליהודים ובעלי המלאכה קוו לעבוד אצל היהודים בשכר טוב.

אך בימים אלה נשתנה היחס. החליטו לעשות ביום השבת כ"ג אדר הפגנה לפי דוגמת ירושלים ויפו, ימים אחדים לפני זה התחילו לעשות תעמולה נגד היהודים, ומיד אפשר היה להרגיש שנוי ביחס אל היהודים הנמצאים בעיר. ביום הששי כ"ב אדר נודע, שהמושל הצבאי נתן רשיון לסדר ביום המחרת הפגנה עם תכנית זו: כזהרים יסגרו את כל החנויות ויתאספו במסגד ומשם יצאו בתהלוכה בעיר ויבואו עד משרד המושל הצבאי להגיש לפניו דרישות בכתב. היהודים החליטו לא לצאת החוצה כל זמן ההפגנה.

בלילה התפשטה שמועה, כי באה טלגרמה מהממשלה מירושלים האוסרת לסדר הפגנות. אך כשיצאו היהודים ביום השבת כזהרים אל הרחוב מצאו את החנויות סגורות והתושבים לכושים בגדי חג מטילים ברחובות קבוצות קבוצות. תהלוכות בעיר לא נסתדרו. המון נאסף בשוק ונואם אחד נאם לפניהם, שהארץ היא קדושה לנוצרים ולמושלמים וצריכה להיות להם, שצריך להתנגד ליהודים ולא לתת להם להתישב פה בכמות גדולה. אח"כ הלכו אל משרד המושל הצבאי להגיש לפניו דרישות כאלה בכתב. אך הוא לא קבל אותם, באמרו שדברים כאלה אינם שייכים לו, כי אם לוועידת השלום בפריז. תשובה זו הכעיסה את עורכי הפגנה והם גמרו לסדר הפגנה חדשה למחרת היום, לסגור את החנויות ולחדש את דרישותיהם לפני המושל הצבאי. אך הדבר לא נתגשם וביום המחרת שבו חיי הרחוב למהלכם הרגיל.

אף על פי שההפגנה לא הצליחה, נעשה בינתים מצב היהודים בעיר בלתי נעים. הערבים מאימים שיפריעו בעד עבודת הטחנה היהודית. יש מהם גם האומרים בפשטות: צריך לשחוט את כל היהודים, ואם כי אין לתת ערך לדברים כאלה, אך בינתים סובלים הילדים הקטנים. אלה אינם יכולים לעבור את הרחוב מבלי שיפגעו בהם ילדי הערבים. מקוים, שגם זה יעבור.

א"ר

כעבור שבוע דיווח א"ר על תקריות נוספות, ובמרכזן "סכסוך הכבשים".

המשטרה לחקור את הדבר. עדי שקר הלשינו על אחד הערבים העובדים בטחנה שראו איך הוא נכנס בלילה אל הטחנה ולכן הוא בלי ספק ששחט את הכבשים. עושי הנבלה האמתים לא נגלו. לפני המושל הצבאי הודיעו בני העיר, שהיהודים רטו את החישים באמרם שהם קונים את הצאן בשביל הממשלה. לפי דעתם, אין להוציא צאן מהעיר, לכל יעלה מתור הבשר, העויה הציעה לשלם ליהודים סוחרי הצאן את מחיר כל הכבשים שקנו עם כל הוצאת הקניה, וכלכך שלא ויציאו צאן מהעיר. המושל הצבאי אף הוא יעץ לטהורים להסגיר באופן זה מהעסק.

בו ביום, ביום השבת, ערכו בעיר אספה בנוגע ליהודים בעלי הטחנה הנמצאים בעיר, שהם כביאים העירה סוחים יהודים ועוורים להם בעסקיהם. החליטו להפסיק את הספקת המים לטחנה (הטחנה סקבלת מים לצרכיה סבאר השיבת לערבי), לכל חולל הטחנה להתחיל לעבוד ביום הראשון. אך ההחלטה לא הוצאה לפועל מפני שאין בעיר טחנה אחרת חוץ מהעבריה.

א. ר.

עזה

ביום כ"ט אדר באו לעזה לשוק יום הששי שני יהודים מירושלים לקנות כבשים. קנו יותר ממאה כבשים ושכרו מנהיגים ערבים שיובילו אותם לירושלים. אז נמצאו בקרב תושבי העיר שלא נתנו להוציא את הכבשים מהשוק, היהודים פנו אל המושל הצבאי וקבלו את רשיונו להוביל את הכבשים הקונים ירושלים. בינמים היה חושך והערבים המנהיגים יעצו ללון הלילה בעיר ולצאת לדרך לפנות בוקר. את הכבשים הכניסו אל בנין הטחנה העברית. המושל הצבאי נתן גם חיל שישמור עליהם בלילה, והיהודים, סוחרי הצאן, נכנסו ללון בבית בעל הטחנה, היהודי. בשעה שתיים אחר הצות הלילה דפק השומר על דלת הבית ודרש שבעלי הטחנה ילכו לפתוח את הטחנה לראות מה בה, כי אי-שקט מורגש שם. נתנו לשומר את מפתחות הטחנה שילך לראות מה שם. השומר שב אחרי שעה קלה והודיע שלא מצא כבר שום איש, אך בטחנה מתגוללים כבשים שחוטים. היהודים בלו את שארית הלילה בפחד גדול, וכשהלכו לאור היום אל הטחנה, מצאו שם עשרה כבשים טבוחים, מתבוססים בדמם על הארץ. נתעוררה חנועה גדולה בכל העיר, באו פקיד

הארץ, כ' באדר ב' תרפ"ט, 1.4.1920, עמ' 2

עזה

ביום כ"ט אדר באו לעזה לשוק יום הששי שני יהודים מירושלים לקנות כבשים. קנו יותר ממאה כבשים ושכרו מנהיגים ערבים שיובילו אותם לירושלים. אז נמצאו בקרב תושבי העיר שלא נתנו להוציא את הכבשים מהשוק. היהודים פנו אל המושל הצבאי וקבלו את רשיונו להוביל את הכבשים הקונים ירושלים. בינמים היה חושך והערבים המנהיגים יעצו ללון הלילה בעיר ולצאת לדרך לפנות בוקר. את הכבשים הכניסו אל בנין הטחנה העברית. המושל הצבאי נתן גם חיל שישמור עליהם בלילה, והיהודים, סוחרי הצאן, נכנסו ללון בבית בעל הטחנה, היהודי. בשעה שתיים אחר הצות הלילה דפק השומר על דלת הבית ודרש שבעלי הטחנה ילכו לפתוח את הטחנה לראות מה בה, כי אי-שקט מורגש שם. נתנו לשומר את מפתחות הטחנה שילך לראות מה שם. השומר שב אחרי שעה קלה והודיע שלא מצא כבר שום איש, אך בטחנה מתגוללים כבשים שחוטים. היהודים בלו את שארית הלילה בפחד גדול, וכשהלכו לאור היום אל הטחנה, מצאו שם עשרה כבשים טבוחים, מתבוססים בדמם על הארץ. נתעוררה חנועה גדולה בכל העיר, באו פקיד

ליהודים סוחרי הצאן את מחיר כל הכבשים שקנו עם כל הוצאות הקניה, ובלבד שלא יוציאו צאן מהעיר. המושל הצבאי אף הוא יעץ לסוחרים להפטר באופן זה מהעסק. בו ביום, ביום השבת, ערכו בעיר אספה בנוגע ליהודים בעלי הטחנה הנמצאים בעיר, שהם מביאים העירה סוחרים יהודים ועוזרים להם בעסקיהם. החליטו להפסיק את הספקת המים לטחנה (הטחנה מקבלת מים לצרכיה מבאר השיכת לערבי), לבל תוכל הטחנה להתחיל לעבוד ביום הראשון. אך ההחלטה לא הוצאה לפועל מפני שאין בעיר טחנה אחרת חוץ מהעברית.

א"ר

בחודש מארס התפנה העיתון לפרסם כתבה שהשוותה בין היישוב היהודי לפני המלחמה לזה שאחריה, כשהיישוב התחיל להתרחב במקצת בעידוד השלטון הבריטי. מאמר זה פורסם שוב כעבור כחודש ימים בעיתון הצפירה בוורשה, תחת הכותרת "היישוב העברי בעיר-החוף עזה" (הצפירה, 12.4.1921, עמ' 3).

ע ז ה

מחלוקת הישוב בעזה לפני המלחמה: נמצאו פה לפני המלחמה כמאה וצפונים נפש יהודים, כולם ספרדים, רובם התעסקו בסחר, עסקים קטנים במלאכה, ואחרים כחכירי אדמה, המסודרת הצבאיים שלהם היו: בית נכסי, בית ספר ובית מלון, הבנק האנגלי-הפלשטיני פתח פה סניף, כיבו המלחמה וכבושי עזה ונורש אחרים מתחשבים או נאמרו, וישארום עזבו את העיר בריבונם היישוב הספרדי מאן שאירי אחיו וכו' לתרבו: רק את בית הקברות, וכו' קברות שני אנשי צבא ותורים הרבים, קרושי המלחמה, ושלישי לירוש, שום רכוש של בית, נין או שדה לא רכשו להם היהודים במשך שלשים שנות מנהיגים בעזה ושום דבר לא שאירו.

מאחרי הכבוש עד היום לא נבנה אף נפש אחת ספרדית לנור כעיר.

אחרי הכבוש תנו אתה סגולה השגחה בגרדה ה' סרגולין לבוא רכז ולהקים סניף הרבה של ריבנו אחו, אבל הוא היה יחיד ופשטתו נאלצה לעזוב את העיר אחרי סורו הפתח שעבר ונעיר תנוך ירוש, ובשאר לזבזבן מתקיימת היאם בקנה עמשה בכבושם שקנו על ידי יהודים וירושלמים ונשטחו כחצר סגולה בלילה.

התקנתה החדשה החלה ימים אחרים לפני ראש השנה ש"ז, במקרה נשלחו היה ספרדים יתורים למששלה, שנו בעלי ששפת ששד העמית את ששפתתה וששלתרקים, העללה' לבנת החוללה.

על הקדימה תרופו מורה, שוחה, סוליה, לרופא שניה, ועוד בודדים, עתה עולה מספר החושבים העבריים והמסיום נמש בשש.

החשיבות עולה בקושי וכ תחום' דורות בעיר מצד אחד ומעללה שבר דורות סחור השני. הערבים מתקים לפשויו המלחמה ובתקנה לקבל כסף סחממשלה את מחשבותם את תחומם סחורבנם, שישמש החורבן שלש לרדושותה.הדורות הפקטת המוסדות החסרי נעזרו למחירים גרועים כשביל ה' ת' ר' ויבואו, שאילת צבאות אחרות, בעין בית ספר וכרופא, עוררו את המספר הקטן של בני הישוב לבואו, ונעיר וערה העברית" ועלת בית הספר.

וראשון ליצירה היה בתי-ספר הנקרא "שמשון", כנבחרים אמתם חתת כפת השמים על קרש וארבע נדנים, בשעות שאין בהן לא קור, ולא חום לא רוח ולא נשם, לפרו הילדים בבית הספר במשך שני חרשים. ועד התנוך שלח הנת סורה באותם התנאים הרגילים בארץ ישראל ולא התחשב בפנצ המתאיבים פה. תועד מצא אפשרות לשכור דירה ונעיר התנוך תרצת לתת לנעיר הלאה קטנה בתשלומים לשעורים.

ה' אסירא, רופא שנים ויושב ראש תועד פסקע הממשלה, השחרל ביוס והביא בעד עזה מתנות ספסלים רבות הספר, גם הנכסטים ביוס שלוח לנו כהלואה שני ספסלים ושולחן לסורה. בתחשה עשר בשבם נטעו הילדים את אלמחיהם בעצמים על יצפת תנוך בית הספר והתפללו יחי רצון שנסע אחנב עצנה הבאה על אדמת בית סרגנו". כאותו יום הונג גם יסור למחיה

המרותי בשש את ענה ק"י שוחם הסבלה את הפקידו כמנינה ואינו נלחה לקרא את בני הישוב לסנין בשבת. הפקיד חשבו ואינו לחלחל נבל עליו בכקשו את ספיו החורה שחיו וכשו הקהלת הספרדית פת לפני המלחמה.

כבו חולבים ונבראים המיסדות, חושבים מתוסמים, והקיות צצית כלם.

המושל המחזיו קרא את ה' אסירא וישאלו לעצב הקהלה, בקש שחיתורים יתחרו בראש והכסיה להשג רשיון לבית הספר. ה' אסירא הוא עתה ראש ועד הקנה העברית בעזה.

בית' וי"ט אדר א' בקר הסוכר האזרחי הנגזר דירס את ענה, ראש הערה העברית היה בין הקרואים להועיע לפניו יתר עם המכתמים של ענה.

ועד ספר הזכו לטוכר האזרחי, הריאון היה נעים, הנגזר דירס התענין כפסע כפסכו של כל אחד מתחושבים ובקש מאת המושל המחזיו והא' אסירא לתת לו את הכוללת לבקר את בית הספר העברי ולראות שם את כל החושבים. הישוב ששה לכקשוו התכונן לקבלת פניו, פנשו כיום הראשון, ביענת 11 וחצי, פנשו החושבים העבריים את הסוכר האזרחי והפוסל המחזיו כהנה בית הספר, הילדים ש' בריבים המאיים ושחיו ילדות הנישגו פרחים לאזרחים. ה' אסירא קרא אדריסת לקבלת פניהם, שבה הניב את

חנרת הקהלת לטוכר בעד התענינותו ביושב העברי פה שהתניש על עקר הבקור והביט את הקנהו שצברקו וביוס הסוכר היתה בענה קהלה עברית גרולה פורחת.

הסוכר ענה כיושם קצר ונלא חוכן על האזרחים.

ילד אחד רבשו לאורה מתנה בשם ילדיו בית הספר, סמנתה סמנת ס"ב א ל ס ר י ו כהר עזבר אדמה ובמכת ציוף לוח חסבי את הקנהו היותו לוחים הקלום עובדים כמכתה אחינתו זו התענין הארה וכשימת הכסיה למסר לניצם העליון את דבר בקורו את היהודים בענה.

כקשר עם בקר הסוכר האזרחי שיש חרש, פת על אפשרות גדולה להתפתח ישיב חרש, החמשה האיר' פ' יאנגה כמאית פה ואין נשיבת הענינים ספתחה. הברואי שחוחו חרוב כמחזו ורע פקס כמלקו זו ופקס כמלקה אחרת ובכנה את האדמה סכלו לראוב להפנתה.

כמחזו ענה יש לעתים קרובות שניה כצורה סחיסר עיבים, אלפיו משיחות של ערבים נאלצים לעזוב את כפריהם וללכת למחזו ויתר מנוונים כמקש הקלוא, ובחוד למשבת חיתורים להרויח את ספרסום.שש מנון כמחזו ענה היה להצלה האבר העני והתעשרות החזו, אבל חדרך לכך הותק מור, האמניו בעל סאת אלפי הדגוסים אינו יכול לשלל כמקס מנון ולאבר חוצר או יד קרקע לכך.

מקיום שינכס בענה יפתח בקרוב והספור יתחיל פה. עד עתה סוכיא הכל מסו: צריבו אובל, עציב, נשם ובדומה, אחרות רבנלים והלכות והנזות פנזו יפשו. מריגש פה צורך כמחתת בתו פסתי שיכולו להגרות כמחדר חישואו ולחיות מבינים לוח שהנכל יתחם והסחורות התחללה לבא מחזו יחי' לנזה, גם התעשר היתר וכללה למצוה פה ענינים מהתעקב בהם, אבל אנשים בעלי מרין מבינים עור בשיון נשם על הפקס חות.

אבל רדסה לנו חתאורו הסמוגו והמריבו שברדסה וכל התנאים כמסויים כן ישוב גדול, ואשרי הפקידיון.

הארץ, ו' באדר ב' תרפ"א, 16.3.1921, עמ' 3

עזה

מתולדות הישוב בעזה לפני המלחמה:

נמצאו פה לפני המלחמה כמאה ושמונים נפש יהודים, כולם ספרדים. רובם התעסקו במסחר, מעטים מהם במלאכה, ואחדים בכחירת אדמה. המוסדות הצבוריים שלהם היו: בית כנסת, בית ספר ובית עלמין. הבנק האנגלי-הפלשתינאי פתח פה סניף.

בימי המלחמה וכבושי עזה גורשו אחדים מהתושבים או נאסרו, ושאריתם עזבו את העיר כרצונם. הישוב הספרדי מאז השאיר אחריו זכר לחורבנו רק את בית הקברות, ובו קברות שני אנשי צבא יהודים תורכים, קדושי המלחמה, ושלושה ילדים. שום רכוש של בית, גן או שדה לא רכשו להם היהודים במשך שלשים שנות מגוריהם בעזה ושום דבר לא השאירו.

מאחרי הכבוש עד היום לא שבה אף נפש אחת מהספרדים לגור בעזה.

אחרי הכבוש העז אחד מבעלי הטחנה בגדרה ה' מרגולין לבוא הנה ולהקים טחנה חרבה של גרמני אחד, אבל הוא היה יחידי ומשפחתו נאלצה לעזוב את העיר אחרי יסורי הפסח שעבר וצער חנוך ילדים.² ונשאר לזכרון מהתקופה היא בעזה מעשה כבשים שנקנו על ידי יהודים ירושלמיים ונשחטו בחצר טחנת מרגולין בלילה.

התקופה החדשה החלה ימים אחדים לפני ראש השנה ש"ז. במקרה נשלחו הנה פקידים יהודים לממשלה, שני בעלי משפחה שמיד העבירו את משפחותיהם ושלושה רוקים. "העליה" לעזה התחילה. על הקורמים נתוספו מורה, שוחט, מילדת, רופא שנים, ועוד בודדים. עתה עולה מספר התושבים העברים לחמשים נפש בערך.

ההתישבות עולה בקושי רב מחוסר דירות בעיר מצד אחד ומהעלאת שכר הדירות מהצד השני. הערבים מחכים לפצווי המלחמה ובתקוה לקבל כסף מהממשלה הם משאירים את בתיהם בחורבנם, שישמש החורבן שלט לדרישותיהם. הדירות המעטות העומדות להשכר נועדו למחירים גדולים בשביל היהוד שיבואו.

שאלות צבוריות אחדות, כעין בית ספר וכדומה, עוררו את המספר הקטן של בני הישוב לברוא "ועד העדה העברית" ו"ועדת בית הספר".

וראשון ליצירה היה בית-הספר הנקרא "שמשון". כגבורים אמתים תחת כפת השמים על קרש וארבע רגלים, בשעות שאין בהן לא קור ולא חום לא רוח ולא גשם, למדו הילדים בבית הספר במשך שני חדשים. ועד החנוך שלח הנה מורה באותם התנאים הרגילים בארץ ישראל ולא התחשב במצב המתישבים פה. הועד מצא אפשרות לשכור דירה וועד החנוך התרצה לתת לוועד הלואה קטנה בתשלומים לשעורים.

ה' אמירא, רופא שנים ויושב ראש הועד מטעם הממשלה, השתדל ביפו והביא בעד עזה מתנות ספסלים לבית הספר. גם הגמנסיה ביפו שלחה לנו בהלואה שני ספסלים ושולחן למורה.

בחמשה עשר בשבט נטעו הילדים את אלנותיהם בעציצים על רצפת חצר בית הספר והתפללו "יהי רצון שנטע אתכם לשנה הבאה על אדמת בית ספרנו". באותו יום הונח גם יסוד לספריה.

המזרחי כבש את עזה ע"י שוחט הממלא את תפקידו באמונה ואינו נלאה לקרוא את בני הישוב למנין בשבת. תפקיד חשוב וראוי לתהלה נטל עליו בבקשו את ספרי התורה שהיו רכוש הקהלה הספרדית פה לפני המלחמה.

ככה הולכים ונבראים המוסדות, תושבים מתוספים, ותקוות צצות בלב. המושל המחוזי קרא את ה' אמירא ושאלו למצב הקהלה, בקש שהיהודים יבחרו בראש והבטיח להשיג רשיון לבית הספר.

ה' אמירא הוא עתה ראש ועד העדה העברית בעזה. ב"ח וי"ט אדר א' בקר המזכיר האזרחי הגנרל דידס את עזה. ראש העדה העברית היה בין הקרואים להופיע לפניו יחד עם המוכתרים של עזה.

הועד מסר תזכיר למזכיר האזרחי. הראיון היה נעים. הגנרל דידס התעניין כמעט במצבו של כל אחד מהתושבים ובקש מאת המושל המחוזי והא' אמירא לתת לו את היכולת לבקר את בית הספר העברי ולראות שם את כל התושבים. הישוב שמח לבקשתו והתכונן לקבלת פניו.

ביום הראשון, בשעה 11 וחצי, פגשו התושבים העברים את המזכיר האזרחי והמושל המחוזי בחצר בית הספר. הילדים שרון "ברוכים הבאים" ושתי ילדות הגישו פרחים לאורחים. ה' אמירא קרא אדריסה [נאום, פנייה] לקבלת פניהם, שבה הביע את תודת הקהלה למזכיר בעד התענינותו בישוב העברי פה והדגיש על ערך הבקור והביע את תקותו שבקרוב וכימי המזכיר תראה בעזה קהלה עברית גדולה פורחת. המזכיר ענה בנאום קצר ומלא תוכן על האדריסה.

ילד אחד הגיש לאורח מתנה בשם ילדי בית הספר, תמונת המנוח מיכאל הלפרין בתור עובד אדמה ומכתב צרוף לזה המביע את התקוה להיות לוחמים חקלאים עובדים. במתנה אחרונה זו התעניין האורח ובשיחה הבטיח למסור לנציב העליון את דבר בקורו את היהודים בעזה.

בקשר עם בקור המזכיר האזרחי מדברים פה על אפשרות גדולה להתפתחות ישוב חדש. המחרשה האירופית איננה נמצאת פה ואין נטיעת העצים מפותחת. הבדואי שהוא הרוב במחוז זורע פעם בחלקה זו ופעם בחלקה אחרת ומנצל את האדמה מבלי לדאוג להטבתה.

במחוז עזה יש לעתים קרובות שנות בצורת מחוסר גשמים, ואלפי משפחות של ערכים נאלצים לעזוב את כפריהם וללכת למחוזים יותר מגוונים במשק חקלאי, וכיחוד למושבות היהודים ולהרויח את פרנסתם. משק מגוון במחוז עזה היה להצלת האכר העני והתעשרות המחוז. אבל הדרך לכך רחוקה מאד. האפנדי בעל מאות אלפי הדונמים אינו יכול לספל במשק מגוון ולאכר הזוער אין די קרקע לכך.

מקוים שהנמל בעזה יפתח בקרוב והמסחר יתחיל פה. עד עתה מובא הכל מיפו: צרכי אוכל, עצים, נפט וכדומה. אורחות הגמלים הולכות וחוזרות מעזה ליפו. מורגש פה צורך בפתחת בתי מסחר שיוכלו להתחרות בסוחר היפואי ולהיות מוכנים ליום שהנמל יפתח והסחרות תתחלנה לבא מהחוץ ישר לעזה.

גם התעשייה היתה יכולה למצוא פה ענפים להתעסק בהם. אבל אנשים בעלי מרץ מביטים עוד בשויון נפש על המקום הזה.

אבל נדמה לנו שהאוויר הממוזג והבריא שבדרום וכל התנאים מכשירים כאן ישוב גדול, ואשרי המקדימין.
ת'

מברק אזעקה עם החזרה ל"מאורעות" ב-1921. בעזה יוצאים מזה בשלום למרות ה"התרגזות".

בעזה

(טלגרמה מיוחדת ל"הארץ")

עז 5 למאי. יהודי עזה היו סגורים 36 שעות בבית אחד ושמירה עליו. המושל והמשטרה שומרים על הסדר בעיר. ההתרגזות מתגדלת. שום מקרים לא היו. הערכים דורשים לשלוח את היהודים מהעיר. מודיעים. כי צבא בא.

הארץ, ל' בניסן תרפ"א, 8.5.1921, עמ' 4

בעזה

(טלגרמה מיוחדת ל"הארץ")

עזה 5 למאי. יהודי עזה היו סגורים 36 שעות בבית אחד ושמירה עליו. המושל והמשטרה שומרים על הסדר בעיר. ההתרגזות מתגדלת. שום מקרים לא היו. הערכים דורשים לשלוח את היהודים מהעיר. מודיעים, כי צבא בא.

בתחילת 1922 מדווח העיתון על קשייו של היישוב היהודי, שאינו מתפתח כראוי. הכותב, המתגורר בעזה כפי שעולה מכתבתו, מצביע על האפשרויות הטמונות בפיתוחו של היישוב וחולם אפילו על קולנוע – "תמונוע" – שניתן יהיה לפתוח שם.

הישוב העברי בעזה

הישוב העברי בעזה דל מאד, מונה כ-7 משפחות. רוב תושבי העיר היהודים פקידים בממשלה, שלשה גננים העובדים במשתלות, שני פקידים בממשלה המחוזית, עוזר אחד למהנדס הממשלה, מודד וטוחן. חוץ מזה נמצא כאן השוחט מר ג. שנשלח הנה מטעם "המזרחי". עוד נמצאת כאן קבוצת מודדים בת 7 אנשים.

היו מקודם גם חייט ואופה, אך הם הוכרחו לעזוב את העיר מפני שלא נתנה להם העזרה הדרושה שהיתה מקלה עליהם את האפשרות להסתדר. אעפ"כ יש מקום בעיר לחייט ושען מנוסים ומומחים בעבודתם, ואפשר שגם אופה טוב יוכל להסתדר כאן. בזמן האחרון נפתח סניף למחסן זינגר ע"י מר ח. מיפו.

עד כמה מתיחסים מוסדותינו הראשיים בארץ בקרירות רוח לישוב העברי הקטן בעזה הראה העובדה שעוד בשנה שעברה פנו תושבי עזה היהודים בתזכיר לועז' צ' (לוועד הציוני) שבו הראו לו על כל מה שאפשר וצריך לעשות בשביל הגדלת הישוב

הישוב העברי בעזה

הישוב העברי בעזה דל מאר, מונה כ-7 משפחות. רוב הושבי העיר היהודים פקידים בממשלה, שלשה נגנים העובדים במשחלח, שני פקידים בממשלה המחוזית, עוזר אחד למנהל הממשלה, מורה ומוחן, חוקן מזה נמצא כאן השוחט מר ג, שנשלח הנה מטעם המורתי. עוד נמצאת כאן קבוצת מורדים בת 7 נשים.

היו מקודם גם חיט ואוסה, אך הם הוכרזו לעזוב את העיר מפני שלא נתנה להם העזרה הדרושה שהיתה סקלה עליהם את האפשרות להסתדר, אעפ"כ יש מקום בעיר לחיט ושען מנוסים ומסומים בעבודתם, ואפשר שגם אוסיה טוב יוכל להסתדר כאן. כומן האחרון נמתח סניף לפחמן ונגר ע"י מר ת. מינו.

עד כמה סתיחסים מפורחתינו הראשיים בארץ בקרירות רוח לישוב העברי תקטן בעזה הראה העובדה שעוד בשנה שעברה פנו תושבי עזה היהודים בתוכיר לועה"צ שבו הראו לו על כל

מה שאפשר וצריך לעשות בשביל הגדלת הישוב העברי בעיר, אך עד עכשיו לא באה עוד כל תשובה על התוכיר, בני עזת בקשו עזרה שצריכה להנתן (בצורת חלואות) לאלה שיבואו לשבת בעיר ולהסתדר בה. היה מורגש אז צורך גדול במחסן עצים שיספיק עצים לעיר ולסביבה, הורגש אז ומורגש גם עכשיו צורך במלון אירופי, שיקל במדה מרובה על עוברי אורח את הישיבה בעיר. גם בעל בית "חמונוע" יכול היה למצוא לחמו בריוח.

— ביה"ס העברי שנפתח בשנה שעברה בעיר קים גם השתא, מספר התלמידים סניע לעשרה בערך, מורה ביה"ס הוא מר ו. שגמר אשתקד את חוק למודיו בסמינר של "המורתי" בירושלים.

תושבי עזה מחכים להתחדשות סניף האפ"ק שהיה בה לפני המלחמה. כדאי היה שסו"ס נקח חלק אקטיבי בהפרחת העיר והתקדמותה, כי את אשר לא נעשה אנחנו יעשו אחרים בלעדינו.

יש"ר

הארץ, ט' בטבת תרפ"ב, 10.1.1922, עמ' 3

העברי בעיר, אך עד עכשיו לא באה עוד כל תשובה על התוכיר. בני עזה בקשו עזרה שצריכה להנתן (בצורת חלואות) לאלה שיבואו לשבת בעיר ולהסתדר בה. היה מורגש אז צורך גדול במחסן עצים שיספיק עצים לעיר ולסביבה. הורגש אז ומורגש גם עכשיו צורך במלון אירופי, שיקל במדה מרובה על עוברי אורח את הישיבה בעיר. גם בעל בית "חמונוע" יכול היה למצוא לחמו בריוח.

- ביה"ס העברי שנפתח בשנה שעברה בעיר קים גם השתא, מספר התלמידים מגיע לעשרה בערך. מורה ביה"ס הוא מר ו. שגמר אשתקד את חוק למודיו בסמינר של "המזרחי" בירושלים.

תושבי עזה מחכים להתחדשות סניף האפ"ק שהיה בה לפני המלחמה. כדאי היה שסו"ס נקח חלק אקטיבי בהפרחת העיר והתקדמותה, כי את אשר לא נעשה אנחנו יעשו אחרים בלעדינו.

יש"ר

על הכתבה ביוני של השנה הבאה חתום י. ירדני (ככל הנראה כינוי של יש"ר), שהופך לכתבו המקומי הקבוע של הארץ בעזה, ואחר כך יעבור, כנראה, גם למתחרה, דבר. הוא מפרט את בעיות היישוב, כמו הקשחת התנאים באשפוז בבית החולים, אך גם הצלחות כמו הקמת ספרייה. ושוב, הוא דורש הקמת בית קולנוע (שזוכה הפעם לכינוי המתקדם ראי-נוע), או לפחות פתיחת חנות צילום, ומתלונן על מחסור בגוזז.

ע ז ה

לרגלי הקמוצים השונים במחלקות השונות של הממשלה, הצטמצמה יכולת הכניסה לבתי המרפא של הממשלה לשם בדיקה ולשם רפוי.

עד עתה היה הבקור חפשי לכל המעמדות בלי הבדל, וכולם נהנו, כעשיר כרש, בלי מחיר. ועכשיו – עפ"י פקודת מחלקת הבריאות – התקינו כל אלה הנזקקים לבית החולים או לקליניקה לשם בדיקה מאת הרופא, יצטרכו לקבל פתקא מאת ראש הבלדיה שתעיד על אי יכלתו החמרית; וכל מי שאין בידו פתקא כזו, ישלם בעד הבדיקה והרפואה. יוצאים מן הכלל: פקדי הממשלה ונשוכים מבעלי חי, שהם פטורים מתשלום.

– אפעי שירדו גשמים בעזה במדה בלתי מספקת והשנה היתה בלתי גשומה בכלל, ככזו החטה והשעורה שתיהן כמעט הצליחו, והקציר משביע רצון.

– לפני כשלוש שנים, נתן י. ל. גולדברג הרבה חוברות של "השלח" למתנה, על מנת ליסד ספריה בעזה, והחוברות היו מונחות כאבן שאין לה הפוכין, אבל החורף התעורר צעיר אחד, ובעזרת הסתדרות העובדים הכללית הניח יסוד לספריה, והיא הולכת ומשתכללת בכל פעם יותר ויותר.

– עזה בתור עיר הפתוח של הדרום והפרוכה באוכלוסין מכל הסוגים, חסרים בה עוד הרבה מקצועות, שהיא זקוקה להם מאד, ולו הקדימו בעלי המקצוע ובאו לכאן, היו ברכה בעולם ישר כעבודתם.

צלם חיה יכול להסתדר בנקל – מפני שהאינסטליגנציה גדולה מאד חסרה צלמניה. כמו כן אין בכל העיר תעשיות נזה, ולו בא איש ויסד תעשית נזוז היה מצליח, – מפני שהחום טרובה ואין במה לרוות את הצמאון.

כמו כן אפשר לפתוח כאן ראינע, והמתעסק בו היה רחוק מהפסד.

י. ירדני.

הארץ, ח' בתמוז תרפ"ג, 22.6.1923, עמ' 4

עזה

לרגלי הקמוצים השונים במחלקות השונות של הממשלה, הצטמצמה יכולת הכניסה לבתי המרפא של הממשלה לשם בדיקה ולשם רפוי.

עד עתה היה הבקור חפשי לכל המעמדות בלי הבדל, וכולם נהנו, כעשיר כרש, בלי מחיר. ועכשיו – עפ"י פקודת מחלקת הבריאות – התקינו: כל אלה הנזקקים לבית החולים או לקליניקה לשם בדיקה מאת הרופא, יצטרכו לקבל פתקא מאת ראש הבלדיה שתעיד על אי יכלתו החמרית; וכל מי שאין בידו פתקא כזו, ישלם בעד הבדיקה והרפואה. יוצאים מן הכלל: פקידי הממשלה ונשוכים מבעלי חי, שהם פטורים מתשלום.

– אפעי [אף על פי] שירדו גשמים בעזה במדה בלתי מספקת והשנה היתה בלתי גשומה בכלל, בכ"ז החטה והשעורה שתיהן כמעט הצליחו, והקציר משביע רצון. לפני כשלוש שנים, נתן י. ל. גולדברג הרבה חוברות של "השלח" למתנה, על מנת ליסד ספריה בעזה, והחוברות היו מונחות כאבן שאין לה הפוכין. אבל החורף התעורר צעיר אחד, ובעזרת הסתדרות העובדים הכללית הניח יסוד לספריה, והיא הולכת ומשתכללת בכל פעם יותר ויותר.

-עזה בתור עיר המחוז של הדרום והמרוכה באוכלוסין מכל הסוגים, חסרים בה עוד הרבה מקצועות, שהיא זקוקה להם מאד, ולו הקדימו בעלי המקצוע ובאו לכאן, היו ברכה בעמלם ושכר בעבודתם.
 צלם היה יכול להסתדר בנקל – מפני שהאינטליגנציה גדולה מאד וחסרה צלמניה.
 כמו כן אין בכל העיר תעשית גזוז, ולו בא איש ויסד תעשית גזוז היה מצליח, – מפני שהחום מרובה ואין במה לרוות את הצמאון.
 כמו כן אפשר לפתוח כאן ראי־נע, והמתעסק בו היה רחוק מהפסד.
 י' ירדני

לאחר חצי שנה דיווח י' ירדני בסיפוק על פתרון בעיית האשפוז באמצעות התארגנות הקהילה.

נרשמו חמשה עשר חברים. כל חבר
 מכניס סך חצי ל"ט בסופוטניס, וערכות על
 סך חמש ל"ט; את הערבויות יספרו למוסד
 סינסי שילוח על סמך זה סכום כסף.
 נבחרה ועדה מיוחדת שתשפיל בדבר, וזו
 פנתה אל הממשלה לבקש אשר.
 כמעט כל תקנותיה לקוחות מקופת
 מלוה וחסכון.
 בבית הספר, בשבוע העבר בקר
 סר י. עזריהו את בית הספר בעזה. אחרי
 ישבחן את התלמידים, היתה אספה של
 חברי הועד בהשתתפותו ובקשהו, שיבטלו
 את ההתחייבות הכספית, שהמילו עליהם
 מחלקת התנוך, בהתחשבות עם המצב
 החמרי של העדה. הלה הבטיח, שיעינו בזה.
 תקונים בעיר. העיריה מתעסקת
 עתה בהרחבת הרחובות. ליטם כך יורסו
 כמה בתים ברחוב הראשי, המוליך אל הים.
 הרעלת כלבים. כל הכלבים
 המתהלכים בחוצות בלי השיון על צוארם
 מאת העיריה מעילים אותם.
 נסצע עיי סצצה. בשבוע העבר
 הובא לבית החולים ערבי אחד שנמצע עיי
 סצצה בשדה. הוא הובא לבית החולים
 במצב קשה. כל גופו רטוש.
 י. ירדני

עודה
 בימים האחרונים ארע כאן דבר,
 שהביא את כל התושבים היהודים לירי
 ארגון, והוא ענין הרפואה.
 כידוע, סגרה הממשלה את בית החולים
 בעירונו בשל קמצים; מכית חולים זה היו
 יהיו היהודים נהנים הרבה. הממשלה עשתה
 חוזה את ביה"ח המסויני. היו מקרים,
 שהביאו יהודים מן הסביבה לבית החולים
 והתנהלה לא רצתה להכניס מתוך אמתלאות
 שונות, דבר זה השריץ את היהודים להתאסף
 ולטכס עצה: כיצד לארגן עזרה רפואית
 באופן מיוחד, כדי שלא יצטרכו לפנות לבית
 החולים של המסיון. הוחלט לפנות להרסה
 בירושלים, שתכוא לעזרה. זו נענתה לבקשת
 העדה, וביום הראשון שעבר, בא לכאן ה
 קצנלסון, מ"הרסה. ובא בדברים עם ה' ת.
 יורעאלי, הרופא היהודי בעזה, כדי לסדר את
 ענין העזרה הרפואית. הוסכם, שהישוב
 צריך להשתתף בסכום של שתי ל"ט
 בכל חודש.
 אגודת מלוה הדרית. הנה,
 ירדה העדה סלאים במובן החמרי, וכדי
 להקל מעט את המצב, הוחלט ליצור
 אגודת מלוה הדרית:

הארץ, כ"ט בכסלו תרפ"ד, 7.12.1923, עמ' 4

עזה

בימים האחרונים אירע כאן דבר, שהביא את כל התושבים היהודים לידי ארגון, והוא ענין הרפואה.

כידוע, סגרה הממשלה את בית החולים בעירנו בשל קמוצים; מבית חולים זה היו היו (כך) היהודים נהנים הרבה. הממשלה עשתה חוזה את ביה"ח המסיוני. היו מקרים, שהביאו יהודים מן הסביבה לבית החולים והנהלה לא רצתה להכניסם מתוך אמתלאות שונות, דבר זה המריץ את היהודים להתאסף ולטכס עצה: כיצד לארגן עזרה רפואית באופן מיוחד, כדי שלא יצטרכו לפנות לבית החולים של המסיון. הוחלט לפנות ל"הרסה" בירושלים, שתבוא לעזרה. זו נענתה לבקשת העדה, וביום הראשון שעבר, בא לכאן ה' קצנלסון, מ"הרסה" ובא בדברים עם ה' ח. יזרעאלי, הרופא היהודי בעזה, כדי לסדר את ענין העזרה הרפואית. הוסכם, שהישוב צריך להשתתף בסכום של שתי לי"מ בכל חודש.

אגודת מלוה הדרדית. השנה, ירדה העדה פלאים במובן החמרי, וכדי להקל מעט את המצב, הוחלט ליצור "אגודת מלוה הדרדית":

נרשמו חמשה עשר חברים. כל חבר מכניס סך חצי לי"מ במזומנים, וערבות על סך חמש לי"מ; את הערבויות ימסרו למוסד פיננסי שילווה על סמך זה סכום כסף. נבחרה ועדה מיוחדת שתטפל בדבר, וזו פנתה אל הממשלה לבקש אשור. כמעט כל תקנותיה לקוחות מ"קופת מלוה וחסכון".

בבית הספר. בשבוע העבר בקר מר י. עזריהו את בית הספר בעזה. אחרי שבחן את התלמידים, היתה אספה של חברי הוועד בהשתתפותו ובקשוהו, שיבטלו את ההתחייבות הכספית, שהטילו עליהם מחלקת החנוך, בהתחשבות עם המצב החמרי של העדה. הלה הבטיח, שיעינו בזה.

תקונים בעיר. העירייה מתעסקת עתה בהרחבת הרחובות. לשם כך יורסו כמה בתים ברחוב הראשי, המוליך אל הים.

הרעלת כלבים. כל הכלבים המתהלכים בחוצות בלי רשיון על צוארם מאת העירייה מרעילים אותם.

נפצע ע"י פצצה. בשבוע העבר הובא לבית החולים ערבי אחד שנפצע י"י פצצה בשדה. הוא הובא לבית החולים במצב קשה. כל גופו רטוש.

י' ירדני

בדיווח החצי־שנתי הבא ממשיך ירדני לספק ידיעות בקצרה מעזה, והפעם ניכרת בכרוניקה מגמה דינמית של חי עיר וקהילה.

על עצירת הגשמים

מרכבה הדאגה בעיר על עצירת הגשמים קטנים ונדולים כשהוא כים ברחובות עיניהם נשואות לשמים וקוראים בקול: חוסה נא, חטול נא, תן לנו גשמים ולא נמות אנחנו ובעירנו.

כפי שהודיעו לי, נמצאת השעורה במצב שאין לו כבר תקנה והחמטה חתוקן, אם ירדו גשמים החודש.

בגן של הממשלה

בתחנה החקלאית הנסיונית של הממשלה היתה עובדת כל שנה ושנה קבוצה גדולה של פועלים על החולות שעל שפת הים לשם יעור השטח. עתה נתקבלה מלגמה שמפסיקים את היעור על החולות לגמרי. הסבה היא—כפי ששמעתי—שהמושל של המחוז מתנגד לזה; הוא רוצה להכיר את החולות, כדי שתבנה שכונה חדשה.

אחד מן הארבעה

לפני כמה שבועות נדפסה ידיעה ב"הארץ" בשם "אל מוקטם", שארבעה צעירים ערבים ישלחו על חשבון הממשלה לחוץ לארץ כדי להשתלם בבית ספר גבוה לשם הכשרה להוראה בבתי הספר של הממשלה. אחד מהם נבחר מן המורים שבבתי-ספר בעזה.

⁵ ירדני

עזה

אזכרה לבן יהודה

כ"ז כסלו בערב, למלאת שנה למותי של בן יהודה, הספידה, אחד מנכבדי הישוב. הוא דבר על מפעלו של המנוח ועל ערכו הנצחי בחיים הישראלים. אחרי ההספד התפלל אחד מן הקהל תפלת, אל מלא רחמים.

"אגודת מלוה הדרית"

כפי שהודעתו במכתבי הקודם, נוסדה בעירנו "אגודת מלוה הדרית". בשל יסוד אגודה זו, בא השבוע מר אסתרמן, מנהל הבנק האפסותיקאי ביפו, והבטיח, שבשבוע הבא, יתן סך 100 לייט לשם יסוד כספי לאגודה.

ביחד עם זה קבלה האספה⁶ האחרונה תקנה, שכל חבר יתן דמי קדימה חצי לייט. הסך הזה יהיה שמור בקופת האגודה, ואם במקרה יתפטר חבר אחד, יושב לו הסך הנוכח רק אחרי שנתיים.

נשף חנוכה

ילדי ביה"ס ערכו נשף חנוכה, שהכנסתו היתה מוקדשת לצרכי בית הספר. נערכה הדלקת הנרות בדיקורציה יפה, והמקהלה שרה מעוז צור... נאם על החשמונאים המורה, ואחר הוצג מחזה: יעקב לוקח את הברכות מעשו, ולבסוף הגרלה. ההכנסה היתה שלש לייט.

⁴ הארץ, י' בטבת תרפ"ד, 18.12.1923, עמ' 4

עזה

אזכרה לבן יהודה

כ"ז כסלו בערב, למלאת שנה למותו של בן יהודה, הספידה, אחד מנכבדי הישוב. הוא דבר על מפעלו של המנוח ועל ערכו הנצחי בחיים הישראלים. אחרי ההספד התפלל אחד מן הקהל תפלת "אל מלא רחמים".

”אגודת מלוה הדדית”

כפי שהודעתי במכתבי הקודם, נוסדה בעירנו ”אגודת מלוה הדדית”. בשל יסוד אגודה זו, בא השבוע מר אסתרמן, מנהל הבנק האפוטיקאי כיפו, והבטיח, שבשבוע הבא, יתן סך 100 ל”מ לשם יסוד כספי לאגודה.

ביחד עם זה קבלה האספה האחרונה תקנה, שכל חבר יתן דמי קדימה חצי ל”מ. הסך הזה יהיה שמור בקופת האגודה, ואם במקרה יתפטר חבר אחד, יושב לו הסך הנזכר רק אחרי שנתיים.

נשף חנוכה

ילדי ביה”ס ערכו נשף בחנוכה, שהכנסתו היתה מוקדשת לצרכי בית הספר. נערכה הדלקת הנרות בדיקורציה יפה, והמקהלה שרה מעוז צור... נאם על החשמונאים המורה, ואחר הוצג מחזה: יעקב לוקח את הברכות מעשו, ולבסוף הגרלה. ההכנסה היתה שלש ל”מ.

על עצירת הגשמים

מרוכה הראגה בעיר על עצירת הגשמים קטנים וגדולים כשהולכים ברחובות עיניהם נשואות לשמים וקוראים בקול: חוסה נא, חמול נא, תן לנו גשמים ולא נמות אנחנו ובעירנו.

כפי שהודיעו לי, נמצאת השעורה במצב שאין לו כבר תקנה והחטה תתוקן, אם ירדו גשמים החודש.

בגן של הממשלה

בתחנה החקלאית הנסיונית של הממשלה היתה עובדת כל שנה ושנה קבוצה גדולה של פועלים על החולות שעל שפת הים לשם יעור השטח. עתה נתקבלה טלגרמה שמפסיקים את היעור על החולות לגמרי. הסכה היא – כפי ששמעתי – שהמושל של המחוז מתנגד לזה; הוא רוצה להביר את החולות, כדי שתבנה שכונה חדשה.

אחד מן הארבעה

לפני כמה שבועות נדפסה ידיעה ב”הארץ” בשם ”אל מוקטם”,³ שארבעה צעירים ערכים ישלחו על חשבון הממשלה לחוץ לארץ כדי להשתלם בבית ספר גבוה לשם הכשרה להוראה בכתי הספר של הממשלה. אחד מהם נבחר מן המורים שבביה”ס בעזה.

י' ירדני

נעבור לעיתון המתחרה, עיתון ההסתדרות דבר, שנוסד ב-1925 ושהחל לגלות אף הוא עניין בעזה. בסקירה מאפריל 1927 מוסר הכותב י. י. נתונים מדויקים על הכלכלה והתעסוקה, מתאר את תנאי החיים הקשים של כלל התושבים ומדווח על הנשירה של מתיישבים יהודים שתקף אותם ”היצר התל-אביבי”. וכיאה לאכסניה, הוא קורא לכונן קשרים בין הקהילה בעזה ליישובים החקלאיים באזור.

עזרה

עזרה הוא העיר הנורילה וההושבה כיתר שברום הארץ. נמצאים בה עתה 20,000-22,000 נפש לעומת 80,000 ששלטנו המלחה, זה טות המורכב והאנג' לים טמו לעיר נוקים רכטי, רב הבחום נרמטו עלי המרדום כשני הצדדים. אנשים רבים נורני; ומספר נרול של חושבים תוכי רח לנוח את העיר, מי לטי ודי לחיל, הרמויות לא נכטו עדין ולא ירוע מתי תבי יתה. התישום כעלי הבחום הנוריים חקנים פת ופש את החרדות תקן קל ארצי עדי כרו אשורת טיפולית לטו בהם. העיר עופה שמום כך רופס ענם טאר, עוסרים בום כורת של גתם הרומים פה ושמ שירדי בנינם ומכה לעמר על ירם, כיוס' כמר לערך של מלחם וכירד, אים באים כמיום לכללו וירדי עם העיר. בחוצות הרוי גנים של ענבים ושכבי: מלחום סמכית סנדל ומלונ'י, גידואים סמכית באר שני, בני סרבר שחורים צוטים, הנורדים כרבות החול על גולות הארץ, הם פנים כולם למחר את סמיהם לטכור את חוצות ולקנות את החוץ להם לכונתם מלכושם ולשאר צרכיהם.

התצות הירושלית של עזרה, שרכשה לה שוק גם בעזרה ובג סחוצה לה למי רכבי העומים-גם כמסובססם ויא-הקרי רת. תוצית עזרה שנית בבצעה וגולת באיכותה מויל של המלה, כלי החרם של ירלה-צוטים ושל עזרה שחורים, עקומים בעזרה: וכו' בערך 100 איש, אונן הצבורה, כמו הולאה-מיו סמית, מרשת אבות, הכל נעשה בארמטובי, כעלמט עשרות ואולי גם מאות שנים, האמנטי: הם- לוח על סמכות בעזרת ללל כרול, סקום הצבורה-חרר נשך, אפל בקרקע-חורים כשכיל המכותה האלו ואנשי המלכה צומרים אף הם עד הצי נמש בתוך החורים הללו, אונן חלונן של כלי החרש אף היא ראשוני, טיטת האבות, ישנם בעזרה גם בני אינד, הרושת ו, שהיתה כמראה סמוחת יתר לפני המל' חמה מונה בעת כיוס' כמרימלכה עם 40 טלים, על ירם עסוקים 400 איש, חין סמסר מעולים, על מי רוב ולרים, נשים חקנים, העמקים בהבנת היה טיב, כמירו הפוליום וכי, יש גם סמאי סמכות לחומים המשעות את הארזים, התוצית-ארז לכנסות כשכיל המלחים והכרדואים, 4 בתי מלאכה בעיר למעשה מרצות, כום עובדים רק 2 ומסוקים כיוס' סוגלים, 6 מנתות הקפה סמכות כיוס' סוגלי, המטותה, בעיקר הירושלית, כששללות יתה, דן עובדות כל היום, לרבות חצי הלילה, יש 2 כמירב לשאן יות ושוסטשן העיכורים ככח סלים, 6 הוויטת: 2 המורים מלכושם אי' המיני, וי-8 ענבים וארזים, ענבים 6 אצלם 10 ענבים ושוליות, 8 ננימו איך מים עובר ככח הקישה, סמסוקים כיתר 10 עזרים, 6 מנדלרים לכונת ארושת, 20 מנדלרים לערבות, 6 עזרים כבורה קשה סמלה ומנחשו, בנינים טיני כמניס, חרבת וכי, נשק לכרדואים, ססות-16, המעלים הוויטים סקלים 6-10; בענדיות המספלה הסמיר 10-12 גיש ליום, חשולית עזרים כערך 1-2 גנים כלי השלום וחיאי מתחילים לקבל ליום לחושי, משמורת המעל המקצונו בעיר והכלשה אונה שולה של 16 גיש ליום.

העלים כמנאים סמיהם, העומרים כמחטת הקפה או בעבורה סמית אחרת, סקלים 6-7 ליום לחושי, לעזרת נשים ולרים אין סחור קבוע 4 עד 7 גרים ליום, יוצאים מהכלל כבו מחרבת ערים ערבות, הנמנים הממנים ועוריהם, המקלים 80-40-60 גיש ליום, קשה להאמין שמונן הקיום ישמנו בעזרה סמכ הצבורה ותנעה, תסד יש בעיר עורף של אנשים-הסחום לכל עזרה שרואה, סמברר והי: ככלל משמשים וירובה של יום סמלות, התקללות הרמוטובות עכרדום, הסמכית סמס והצפורה לכל סנע ואסון חרות ליעום רכשם-לחמת על המפירים ועל המירואס וירושלית אותם לחשם להם כאונן ומני או קבוע רוחים ובורה סחין לתקללות, גם המשמשים לשם זה בכל הארץ, ותחנתם הראשונה-היא התי קרובה לים, עזרה, הענק החמאלי כמכית עזרה הוא בעיקר המלחה, הרעים עמי רוב חמה שצורה, למאות קיין סמכע שאינם וירעים, נזה הוא סמכע הרשק התי חשים בארץ כשכיל השעורה, עוסקים קתח כחולל חומים תמחו ור, כמכית העיר יש סמכר סרדי סים ושיטת, השנת נוצעים כיוס' רונם עדים חרשי.

מכית עזרה נוחה טאו לנדולי ירקת, אנו האויר החם וסמיות סים בעמק לא נרול-טונים אששות לרול טני ירקת בעזרה שים אינם נמצאים כשאר חלקי הארץ, והערים החלום האחרים סמסמים עתה לנדולי הירקות, השנת נעשה סמון עזר אמניו סמכית עזרה לשלוח ענבות לחיל, כמי חיריות הצליה סמיוו והסמיום כילו, השוק בעזרה סמסש סקום חלופי תוצרת הסמיה, וכעיקר כשכיל כלי חרם, חמה, שצורה, סלים, סמריס, כמשים וכדי כרת השמעת הסמיום רכשום סמריס, ככמו הסמיר של עזרה, הממלטיס והמוצרים, לומדים בערך 800 ילדי וילד.

הישוב הירודי, כיום ישנן בעזרה כיוס' 600 נפש ירודים, כיוס' 4 ענבים סמקצונו המרואת, 2 שנים, חיום, 2 גנים ומרה, ככל סלון, חמני שחום גם השמעה, ככל ירודים סלמונטשן, 2 גנים אצל הספי שלה וכדי, כיוס' הוא סמנע ועד החורך, לרבות המשתלית הרבה הרעון צדי עסקים לרבות את חישוב העבדי כן-הכר, אנו מעליה כיתר, איש החל אכירי חנת את רוב המתישטים והם עזר טים את המקום, אלה שישוארו סוכים, כי יש אשף רות על סחור כעלי סקצונו כעיר, הם בני יר לים ועד עדה ומשמלום עדי כמה שאספר להקל על החרשו' שבאים הנה, ואסנע כעלי סקצונו יש אששות להפחיר כן, סילרית חושת, חמרת שם-לות ולכטי, נמי סמחה ליהטיס ולכטי, סככאי-סחין, סמירה, אשיר סרדר יתי עזרה למצות חלב, יש סקום לכות סרקתה, לרומ עיני וכדי, סונן סכעלי סקצונו חלה, צוטים לרות סמסכ ככר סמחום, מוב שיועו לרכי ערבות.

עזרה אין לה כמנס שום קשר עם סמכית תקללות עזרת, הקודרה התקללות חירידה נמפתת כמרוק 8-4 שנת רכבה פנות, ומשנים שבו חמה רוו כמורים מעלים עכרבי, רם חרז כמים סמס סמסם לשמנו לקנות צרכי אונל כעיר או לשם ענינים אחרים, כעצ עם הסמכת המרדה שם איתה כירת ככשע סמיותה, בעזרה ומכונותיה יש סקום חשבו לאי' נעמאסבה חכנית למלאכה ולעבוד, י, י.

דבר, ה' בניסן תרפ"ז, 7.4.1927, עמ' 3

עזה

עזה היא העיר הגדולה והחשובה ביותר שבדרום הארץ. נמצאים בה עתה כ־20,000-22,000 נפש לעומת 30,000 שמלפני המלחמה. הגיסות התורכים והאנגלים גרמו לעיר נזקים רבים. רב הבתים נהרסו ע"י הכדורים משני הצדדים, אנשים רבים נהרגו ומספר גדול של תושבים הוכרח לעזוב את העיר, מי ליפו ומי לחו"ל. הריסותיה לא נבנו עדין ולא ידוע מתי תבנינה. התושבים בעלי הבתים הנחרבים מתקנים פה ושם את החורבות תקון קל ארעי עד כדי אפשרות מינימלית לגור בהם. העיר עושה משום כך רושם עגום מאד. עומדים בנס קירות של בתים הרוסים, פה ושם שרידי בנינים וסכנה לעבור על ידם.

כ־250 כפר לערך של פלחים ובידואים באים במו"מ כלכלי וירידי עם העיר. בחוצות רבוי גונים של עובדים ושבים: פלחים מסביבת מגדל ופילווג'ה, בידואים מסביבת באר שבע, בני מדבר שחורים צנומים, הנוודים בערבות החול על גבולות הארץ. הם באים כולם לסחור את מסחרם, למכור את תוצרתם ולקנות את הנחוץ להם לעבודתם למלכושם ולשאר צרכיהם.

התוצרת החרשתית של עזה, שרכשה לה שוק גם בעזה וגם מחוצה לה (לפי דברי העזתים – גם ביפו ובשכם) היא – הקדרות. תוצרת עזה שונה בצבעה ונופלת באיכותה מזו של רמלה. כלי החרס של רמלה – צהובים ושל עזה שחורים.

עסוקים בעבודה זו בערך 100 איש. אופן העבודה, בתי המלאכה – פרי מסורת-מורשת אבות, הכל נעשה באופן פרימיטיבי, כמלפני עשרות ואולי גם מאות שנים. "האבנים" הם – לוח עגל מסתובב בעזרת גלגל ברזל. מקום העבודה – חדר נמוך, אפל. בקרקעו – חורים בשביל ה"מכונות" האלו, ואנשי המלאכה עומדים אף הם עד חצי גופם בתוך החורים הללו. אופן הלבון של כלי החרש אף הוא ראשוני, מימות האבות. ישנם בעזה גם בתי אריגה. חרושת זו שהיתה כנראה מפותחת יותר לפני המלחמה מונה כעת כ־20 בתי-מלאכה עם 40 נולים. על ידם עסוקים כ־40 איש, חוץ ממספר פועלים, על פי רוב ילדים, נשים וזקנים, העסוקים בהכנת החוטים, בסדור הסלילים וכו'. יש גם מספר מצבועות לחוטים המשמשות את האורגים. התוצרת – ארג לעביאות בשביל הפלחים והבידואים.

4 בתי מלאכה בעיר לתעשית מרצפות. כיום עובדים רק 2 ומעסיקים כ־10 פועלים.
5 טחנות הקמח מעסיקות כ־20 פועל. הטחנות, בעיקר החדשות, משוכללות יפה.
הן עובדות כל היום, לרבות חצי הלילה.

יש 3 בתי-כר לשמן זית ושומשמן העובדים בכח גמלים.

5 חייטים: 2 תופרים מלבושים אירופיים, ו-3 – ערביים ואירופיים. עובדים אצלם 15 עוזרים ושוליות.

3 נגרים: אחד מהם עובד בכח הקיטור, מעסיקים ביחד 12 עוזרים.

6 סנדלרים לעבודה אירופית, 20 סנדלרים לערבית.

5 עובדים עבודת מקשה מפלדה ומנחושת, מכינים מיני סכינים, חרבות וכו', נשק לבידואים.

מספרות – 15.

הפועלים היומיים מקבלים 8-10; בעבודות הממשלה המחיר 10-12 ג"מ [גרזש מצרין] ליום.

השוליות עובדים בערך 1-2 שנים בלי תשלום ואח"כ מתחילים לקבל ל"מ [לירה מצרית] לחודש. משכורת הפועל המקצועי בעור ובהלבשה אינה עולה על 15 ג"מ ליום. פועלים טכנאים מומחים, העובדים בטחנות הקמח או בעבודה טכנית אחרת, מקבלים 5-7 ל"מ לחודש.

לעבודת נשים וילדים אין מחיר קבוע: מ"ד עד 7-8 גר"מ ליום. יוצאים מהכלל כמו בהרכה ערים ערביות, הבנאים המומחים ועוזריהם, המקבלים 30-40-50 ג"מ ליום. קשה להאמין שבזמן הקרוב ישתנו בעזה מצב העבודה ותנאיה. תמיד יש בעיר עודף של אנשים השמחים לכל עבודה שהיא. המדבר והנגב בכלל משמשים ריזרבה של ידים בטלות. החקלאות הפרימיטיבית שבדרום, המכניסה מעט והצפויה לכל פגע ואסון הודות למיעוט הגשמים – לוחצת על הכפריים ועל הבידואים ודוחפת אותם לחפש להם באופן זמני או קבוע רוחים ועבודה מחוץ לחקלאות. הם מתפשטים לשם זה בכל הארץ, ותחנתם הראשונה – היא הכי קרובה להם, עזה.

הענף החקלאי בסביבת עזה הוא בעיקר הפלחה. זורעים עפ"י רוב חטה ושעורה. תבואות קיץ כמעט שאינם זורעים. עזה היא כמעט השוק הכי חשוב בארץ בשביל השעורה. עוסקים קצת בגידול זיתים ותפוחי זהב. בסביבת העיר יש מספר פרדסים ישנים. השנה נוטעים כ-200 דונם פרדס חדש.

סביבת עזה נוחה מאד לגדולי ירקות. מזג האויר החם ומציאות מים בעומק לא גדול – נותנים אפשרות לגדל מיני ירקות בעונה שהם אינם נמצאים בשאר חלקי הארץ, והערבים הפלחים האפנדים מתמסרים עתה לגדול הירקות. השנה נעשה נסיון ע"י אפנדי מסביבת עזה לשלוח עגבניות לחו"ל. כפי הידיעות הצליח נסיונו והסכויים גדלו.

השוק בעזה משמש מקום לחלופי תוצרת הסביבה, ובעיקר בשביל כלי חרס, חטה, שעורה, גמלים, חמורים, כבשים וכד' נכרת השפעת הסוחרים הבאים ממצרים. בכתי הספר של עזה, המושלמי והנוצרים, לומדים בערך 850 ילד וילדה. הישוב היהודי. כיום ישנן בעזה כ-50 נפש יהודים, ביניהם 4 עובדים במקצוע הרפואה, 2 שענים, חייט, 2 גננים ומורה. בעל מלון, חנוני שהוא גם השוחט, בעל ריחים, טלפוניסטן, 2 גננים אצל הממשלה וכד'. ביה"ס הוא מטעם ועד החנוך. למרות ההשתדלות הרבה והרצון מצד עסקנים להרבות את הישוב העברי כאן – הדבר אינו מצליח ביותר. היצר התל אביבי תוקף את רוב המתישבים והם עוזבים את המקום.

אלה שנשארו סוברים, כי יש אפשרות של סדור בעלי מקצוע בעיר. הם בחרו להם ועד עדה ומשתדלים עד כמה שאפשר להקל על החדשים שבאים הנה. ואמנם לבעלי מקצוע יש אפשרות להסתדר כאן. מילדת-חובשת, תופרת שמלות ולבנים, נגר מומחה להיטיים ולבנין, מכבסת-מגהץ, מכנייה, אפשר לסדר בית-עבודה

לתוצרת חלב. יש מקום לבית מרקחת, לרופא עינים וכד'. מובן שבעלי מקצוע האלה צריכים להיות מנוסים באומנותם. טוב שידעו לדבר ערבית. עזה אין לה כמעט שום קשר עם סביבה חקלאית עברית. הנקודה החקלאית היחידה נמצאת במרחק 3-4 שעות רכיבה מעזה, ובשנים שברוחמה היו עובדים פועלים עברים, הם היו באים פעם פעמים לשבוע לקנות צרכי אוכל בעיר או לשם ענינים אחרים. כעת עם הפסקת העבודה שם אינה ניכרת כמעט מציאותה. בעזה וסביבותיה יש מקום חשוב לאיניציאטיבה העברית למלאכה ולעבודה.

י"ז

הכתבה בחתימתו של 'י' בר ד', שנדפסה כארבעה חודשים מאוחר יותר, מתייחסת לרעש האדמה הגדול שאירע בינתיים בארץ ומספרת על ביקורו הבלתי נשכח של המלך פייצל בעיר, ויש בה גם בשורה גדולה: הראינוע שציפו לו שנים נפתח סוף סוף – על ידי יהודי, כמוכבן.

עזה

ועזה העיר שבה כאילו לתחיה. נוע התנועה רק שנות אחרות ומאו ינועו יוש" ביה ולא ינוחו. לפתרת הרעש נעו גם נדו כל וושגי העיר, ערכיה וערכותיה, היטה, כי פתח פתחו אולי תנוע עור הארץ ועזה תחרב לנצח. הישמים רחמו והיא לא נחר" בה. רק כאילו פקוסות נפלו והתפוצצו כדים וכאילו בתים נראו סרקים קלים. אך שהוא ונזקי הרעש הכריחו את בעלי הבתים העיר בים להוציא את מטנם מכיסייהם ולהקן את בתיהם. מה ושם הורסים קירות עתיקים. טרם הספיקו יושבי העיר לשכוח את רעש הארמה ותוצאותיו הרעות, כגון אספק כסמים לטובת נווקי הרעש בשכם (אולי חכסף הצמיגו גם מה נקסצנות ותר). והנה קרה אמון אשר הרהים את כל יושבי עזה, וזה דבר האסון.

לאחת המשפחות הירועות בעיר, אבוירדן, יש מדרם על חוקף הים, כשעתים מהעיר. באחד הימים, כשהים סער, התרח" צו כל בני המשפחה ונגרפו ע"י רגלים. ר" כם ניצלו, אולם שנים, אח ואחות, טבעו. לקול הצעקות באו אכרים לעזרה, ולאחר חמוש ממשך משו את הטובעים מתיים מהים. הצעיר הטובע היה פארה. ותפארתה של המשפחה, סטורנס. באוניכרם טה בלונדון, עור שנה ויצא סוכתר בתואר עורך-דין.

עוד עזה מתאבלת על הצעיר שנק" טף בעונו באבה. עור אשה לאשה תשיח טה יור וירולתו והכמתו. והנה שמועה עכ"י

רה בעיר: המלך פייצל יבוא באוירון הנה ביום השבת, רוח של שטחה עמטה את העיר. מבעוד בוקר, חי אב, התכוננו לקבלת פניו בתהלוכה וכדגלים, אולם השלטנות אסרו את התהלוכה. ס"ס אחיצ נראתה תנועה לצר תחנת האוירונים. כי ברנל וסי כחסורה וסי באוטו. מיר בהראות האוירון על האופק, הסתדרו השוטרים לקבלת פני המלך בהדרו, האצים על ידם וקבוצת נ"י שאי הרגלים הלאומיים והרגלים עם הכתבות: יהו המלך פייצל, תחזי האוסה הערבית" הועמדה ליר הצירוף סן הצר. כעבור רגעים אחרים ירד האוירון ארצה והמלך יצא סמנו. הצלמים צלמו והאמון צעק: יהו המלך פייצל, בהכנסו לצירוף קבלו את פניו שלי טונות העיר ונכבדיה, בנייהם גם הזוכתר היהודי.

גם כרחוב היהודי נראו סמני חיים, בא יהודי לסיר עכור בני העיר ראיינוע, בשבוע שעבר היו הבחירות לקונגרס. הש" תתפו כהן 24 בחורים, ולא 29 ככתוב בעתון ורשימת הפועל הסודרין קבלה קול אחר ולא 6 כרשום בתוצאות של הבחירות לקונגרס.

החלטת התנהלה הצינית לצמצם את תקציב החנוך לשנה הבאה גורמת דא"י נה רבה לישוב כאן.

גם בעזה טחכים לתוצאות הקונגרס: אולי סמנו תוצאות לרתישבות הסקוה כנכב, י. בר ד.

דבר, י"ז באב תרפ"ז, 15.8.1927, עמ' 3

עזה

ועזה העיר שבה כאילו לתחיה. נוע התנועעה רק שניות אחדות ומאז ינועו יושביה ולא ינוחו. למחרת הרעש נעו גם נדו כל יושבי העיר, ערביה וערכיותיה, הימה, כי פחד פחדו אולי תנוע עוד הארץ ועזה תחרב לנצח. ה"שמים" רחמו והיא לא נחרבה. רק באילו מקומות נפלו והתפוצצו כדים ובאילו בתים נראו סדקים קלים. איך שהוא ונזקי הרעש הכריחו את בעלי הבתים הערבים להוציא את ממונם מכיסיהם ולתקן את בתיהם. פה ושם הורסים קירות עתיקים.

טרם הספיקו יושבי העיר לשכוח את רעש האדמה ותוצאותיו הרעות, כגון אוסף כספים לטובת נזוקי הרעש בשכם (אילי הכסף הצטיינו גם פה בקמצנות יתרה), והנה קרה אסון, אשר הדהים את כל יושבי עזה. וזה דבר האסון.

לאחת המשפחות הידועות בעיר, אבו־רמדן, יש פרדס על חוף הים, כשעתים מהעיר. באחד הימים, כשהים סער, התרחצו כל בני המשפחה ונגרפו ע"י הגלים. רובם ניצלו, אולם שנים, אח ואחות, טבעו. לקול הצעקות באו אכרים לעזרה, ולאחר חפוש ממושך משו את הטובעים מתים מהים. הצעיר הטובע היה פארה ותפארתה של המשפחה, סטודנט באוניברסיטה בלונדון, עוד שנה ויצא מוכתר בתואר עורך־דין.

עוד עזה מתאבלת על הצעיר שנקטף בעודנו באבו, עוד אשה לאשה תשיח את רוב גדולתו וחכמתו, והנה שמועה עברה בעיר: המלך פייצל יבוא באוירון הנה ביום השבת. רוח של שמחה עטפה את העיר. מבעוד בוקר, ח' אב, התכוננו לקבלת פניו בתהלוכה ובדגלים, אולם השלטונות אסרו את התהלוכה. מ־3 אחה"צ נראתה תנועה לצד תחנת האוירונים. מי ברגל ומי בחמורו, ומי באוטו. מיד בהראות האוירון על האופק, הסתדרו השוטרים לקבלת פני המלך בהדרו, הצופים על ידם וקבוצת נושאי הדגלים הלאומיים והדגלים עם הכתבות: "יחי המלך פייצל", "תחי האומה הערבית" הועמדה ליד הצריף מן הצד. כעבור רגעים אחדים ירד האוירון ארצה והמלך יצא ממנו. הצלמים צלמו וההמון צעק: "יחי המלך פייצל". בהכנסו לצריף קבלו את פניו שלטונות העיר ונכבדיה, ביניהם גם המוכתר היהודי.

גם ברחוב היהודי נראו סמני חיים. בא יהודי לסדר עבור בני העיר ראי־נוע. בשבוע שעבר היו הבחירות לקונגרס. השתתפו בהן 24 בוחרים, ולא 29 ככתוב בעתון ורשימת הפועל המזרחי קבלה קול אחד ולא 6 כרשום בתוצאות של הבחירות לקונגרס. החלטת ההנהלה הציונית לצמצם את תקציב החנוך לשנה הבאה גורמת דאגה רבה לשוב כאן.

גם בעזה מחכים לתוצאות הקונגרס: אולי ממנו תוצאות להתישבות המקווה בנגב.

י' בר ד'

במאורעות תרפ"ט גורשו יהודי עזה, 44 איש ואישה, 13 משפחות, מן העיר ולא שבו לשם יותר. גיליון הארץ מ־1 בספטמבר 1929 מביא דיווח מפי אחד הפליטים הניצולים.

הארץ, כ"ו באב תרפ"ט, 1.9.1929, עמ' 3

כיצד ניצולו יהודי עזה

אחד מפליטי עזה מספר:

במשך כל יום הששי שרר שקט בעזה, והחיים זרמו בשטנם הרגיל. כליל שבת נתקבלה על ידי הטלפון ידיעה מיפו על המאורעות בירושלים.

בשבת אחר הצהריים הורגשה תסיסה בין האוכלסים. הפרחחים סבבו בעיר ודרשו מהסוחרים, שינעלו את חנויותיהם. מאז הלכה התסיסה בעיר וגדלה. היהודים נכנסו לבתיהם ונעלו את השערים. בינתים ערכו הערבים הפגנות ונשמעו קריאות איבה נגד היהודים. על פי הצעת אחד היהודים הובאו 44 היהודים לבית המשטרה, ומשם הועברו לבית-המלון היהודי היחיד, הסמוך למרכז המשטרה. במוצאי שבת לנו היהודים בבית המלון וחמשה שוטרים שמרו עליו.

ביום א' בשעה 11,30 היתה התקהלות כללית בעיר. המתקהלים נשאו דגל והיו מזוינים בחרבות, בפגיונים ושמו את פניהם לבית המלון, וזרקו אבנים בבית המלון וקראו "אללה אכבר!" "שחטו את היהודים!". ההמון נכנס לחצר בית המלון ואמר לחדור לתוך הבית. השוטרים, ששמרו על המקום, ברחו, חוץ מאחד מהם. אחר כך בא מספר גדול של שוטרים, בפקודת אופיציר המשטרה (בריטי) עם אבטומובילים, כדי להעבירם שוב למשטרה. הערבים התכוננו להתנפל על האבטומובילים אולם ה' סעיד אפנדי אל שאואה ובניו עכבו את ההמון ממעשה זה. הצטיינו בהגנה על היהודים ביחוד בניו של שאואה: עז אל דין וסעדי. שני אלה עמדו באבטומובילים של הפליטים היהודים ופזרו את המתנפלים. בעמל רב עלה בידי האבטומובילים לפרוץ

להם דרך למשטרה, ושם נשארו עד שבע בערב. במשך הזמן היו כמה נסיונות מצד ההמון הסוער לתקוף את היהודים, וכולם נהרפו. במאמצי האופיצר הבריטי של המשטרה הועברו היהודים לרכבת מיוחדת, שבאה בשעה תשע. הרכבת לא התעכבה בשום תחנה, מלבד לוד, ובאה לתל-אביב בשעה 11,30. יהודי, שנמצא במגדל-גד,⁴ הובא לעזה והועבר משם יחד עם היהודים לתל-אביב.

הערות

- 1 כל התמונות במדור לקוחות מאתר עיתונות יהודית היסטורית (JPress).
- 2 "ייסורי הפסח" – כלומר הפרעות ביהודים בירושלים העתיקה בפסח תר"פ.
- 3 אל מוקטם היה יומון חדשות מצרי במימון בריטי.
- 4 העיירה הערבית מג'דל.

פרופ' ברנו די פורטו (1933-2023)

Prof. Bruno Di Porto

חבר המועצה המדעית של קשר

בצער רב שמענו את הבשורה העצובה על מותו בשיבה טובה של ההיסטוריון הנודע וחוקר העיתונות היהודית באיטליה, פרופ' ברנו די פורטו, מהוותיקים שבחברי המועצה המדעית ומשתתפי קשר. פרופ' די פורטו ניצל כילד בשואה וכיהן כפרופסור לתולדות העיתונאות ולהיסטוריה בת זמננו באוניברסיטת פיזה. הוא הקים וערך במשך שלושים שנה את כתב העת *Il Tempo e L'Idea* (הזמן והרעיון), ששימש במה לקידום ידע היהדות ולדיון בנושאים יהודיים. הוא היה גם מראשי הקהילה הרפורמית באיטליה ופעל להתקרבות בין-דתית.

הוא התפרסם במחקריו על תקופת ה"ריסורג'ימנטו", איחוד איטליה במאה התשע-עשרה, אך גם בתולדות העיתונות האיטלקית, כמו מדיניות, כלכלה ותרבות בכתב-עת בין המלחמות "הדים ופרשנות" 1920-1943, טורינו, 1995.

בתחום חקר העיתונות היהודית אפשר לציין את עבודותיו: "השאלה היהודית ב'הדים ופרשנויות'", רומא, 1984; "העיתונות היהודית הפריודית בליבורנו", 1993; "כתב העת החודשי של ישראל' בתקופה הפאשיסטית", 1995; "הדגל היהודי' בין המאה התשע-עשרה לעשרים", 2002; "הדואר היהודי'", 2004; "כתבי העת הפלורנטינים של שמואל הירש מרגוליס", 2005.

גם לכתב העת קשר הוא כתב מאמרים, כמו *La Rivista Israelitica*, כתב העת היהודי הראשון באיטליה, קשר, 30 (נובמבר 2001), עמ' 109-117; "העיתונות היהודית באיטליה נוכח האנטישמיות, קשר, 33 (2003), עמ' 90-99.

יצירתו הענפה ופעילותו הבלתי נלאית ישמשו גלעד למפעל חייו. איבדנו ידיד ושותף יקר. יהא זכרו ברוך.

פרופ' כז'ישטוף פילרצ'יק (1953–2023)

Prof. Krzysztof Pilarczyk

חבר המועצה המדעית של קשר

החוקר הפולני הדגול איש האוניברסיטה היגילונית של קרקוב, שזיכה את קשר בחברותו ובפעילותו במועצה המדעית של כתב העת, הלך לעולמו בקיץ האחרון באופן פתאומי והותיר אחריו כואבים את עמיתיו בעולם המחקר, ידידי הרבים ברחבי העולם ובמיוחד אלה בעולם היהודי ובישראל שכל כך אהב ופעל למענם ולקידום הכרת תרבותם בכל מאורו. פרופסור פילרצ'יק בא מלימודי הדתות אל חקר ההיסטוריה, הביבליוגרפיה ותולדות הספר והיה לנציג הבכיר של חקר תולדות התקשורת והתרבות העברית במזרח אירופה ומרכזה, ובכלל זה תולדות הדפוס העברי בפולין. לאחר מלגת מחקר שהעניקה לו האוניברסיטה העברית ב-1990-1991, הוא כתב את עבודת הביבליוטציה שלו, שהפכה לספר יסוד במחקר התקשורת של יהדות בפולין: "התלמוד ומדפיסיו ברפובליקה הפולנית הראשונה: מקורות התקשורת הדתית ביהדות" (קרקוב 1998).

אחר כך פרסם את עבודת הענק "לקסיקון המדפיסים של הספרים העבריים בפולין: המאות 16 עד 18" (קרקוב 2004); "הספר העברי המודפס והדת" (קרקוב 2012); "קטלוג היודאיקה של דברי דפוס ישנים באוספי הספרייה היגילונית מהספרייה הפרוסית הממלכתית בברלין" (קרקוב 2011), ועד לפרסום קובץ מחקריו בשפה האנגלית *Bibliological and*

Religious Studies on the Hebrew Book: Collected Essays, Göttingen 2023

רבים מ-300 המחקרים שפרסם הוקדשו לתולדות הספר והספרות העברית, להיסטוריה היהודית בכלל, להצגת הציונות ומדינת ישראל לקורא הפולני ובמיוחד לקידום הדיאלוג היהודי-נוצרי. בכל התחומים הוא הסתייע בתייעוד שלא היה מוכר לחוקרים, שאותו גילה בספריות ובארכיונים שבהם עבד. הוא היה מרצה וחוקר אורח באוניברסיטאות מרכזיות כמו היידלברג, טיבינגן ואחרות והרים תמיד את ראשו וקולו נגד כל פגיעה ביחסי פולנים-יהודים ופולין-ישראל. הוא התעדכן במצב בישראל, שמח בשמחות המדינה וכאב את כאביה.

* התמונות באדיבות המשפחה

כז'ישטוף יחסר לי אישית מאוד. הרביתי לשתף אתו פעולה ולמדתי ממנו הרבה. למדתי גם להעריך את החום האנושי וידידות האמת שנשבו ממנו. הוא היה איש רעים להתרועע וכל ביקור במעוזו בקרקוב או פגישה עימו במקומות אחרים בעולם היו חוויה שלא תישכח. יהיה זכרו ברוך – מפעלו לא יישכח לעד.

גדעון קויץ